



ЛИЖНЕВИК - REVUE HEVDOMADAIRE UKRAINIENNE - TRIDENT

Число 37 (295) рік вид. VII. 4 жовтня 1931 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 4 жовтня 1931 року.

Поїздка французьких міністрів до Берліна безперечно являється одною із важніших політичних подій в Європі. А може навіть не тільки для Європи, може, вона матиме свої наслідки і на хід загальної міжнародної політики.

П'єр Лаваль, голова ради міністрів, та Аристид Бріан, міністр закордонних справ Франції — побували в Берліні, де мали важливі побачення та наради з найчільнішими представниками Німеччини. Мета цієї поїздки — ясна, це — усталення нормальних стосунків між Францією та Німеччиною. Порозуміння цього шукають як одні, так і другі. Різними шляхами, чи властиво стежками, шукали політичні діячі обидвох країн цього порозуміння за останнє десятиліття, але наслідки тих шукань були занадто малі, щоби можна було назвати їх закінченими. І політичний світ чекає од цієї поїздки розршення того кардинального питання, що в сучасному політичному життю прибрало назву «замирення Заходу». Чи ця поїздка справді надії ці виправдає, не знати, бо в час, коли пишуться ці рядки, відомо лише, що безпосередні переговори французьких та німецьких державних чинників стоять на добромуні ґрунті та що вже утворено мішану франко-німецьку комісію, що має своєю метою вивчення питання зближення франко-німецького, в першу чергу економічного. Це безперечно вже є великим кроком вперед на шляху до зближення.

Але в питанні «замирення Заходу» є ще один момент, який, певне, чи був чи буде піднятий пізніше під час цих переговорів — це питання східної політики Німеччини, її многолітнього політичного, економічного і, очевидна річ, мілітарного союзу з совітами. Перед Німеччиною зараз як раз гостро це питання стоїть, бо поворот на Захід, означатиме ослаблення її опори на Схід. В даному випадку, на наш по-

гляд, питання «замиріння Заходу» зв'язане з питанням Сходу, ми б сказали більше, що «замиріння Заходу» не може бути вирішеним в повній мірі доти, доки не настане «замиріння Сходу».

Не знати, як і в якому вигляді питання Сходу виступало й виступатиме під час франко-німецьких переговорів, але можна з певністю сказати, що воно підіймалося, бо, як вірити газетним звісткам, — можливі зміни німецької політики що-до освітів.

Ми ще не знаємо тих наслідків, які дала ця поїздка французьких міністрів до Берліну, але ми зичимо од всього серця успіху їхнім заходам, бо від зміни політичного становища та настроїв на Заході Європи безперечно залежить зміна становища і на Сході її, і, зрозуміла річ, зміна відношення до нашої державної проблеми.

Пам'яті Михайла Галущинського

25 вересня у Львові спочив на віки один з найвидатніших українських діячів Михайло Галущинський. Вже самий перелік тих становищ, які він займав в національному житті, що його подає «Діло», говорить про значіння покійного. Втрата його єсть втратою не тільки Галицької землі. Михайло Галущинський — почесний член і голова Т-ва «Просвіта», посол і заступник голови Української Парламентарної Репрезентації, був першим комендантом і організатором Українських Січових Стрільців, директором Української Гімназії в Рогатині, заступником голови «Рідної Школи», головою товариства «Молода Громада», членом Надзірної Ради кооперативи «Український Театр», членом Надзірної Ради видавничої спілки «Діло», членом ЦК Екзекутиви Українського Національно-Демократичного Об'єднання, сенатором і віце-маршалом сенату.

Михайло Галущинський народився 28 вересня 1878 року в селі Звинячі Чортківського пов., де батько його був священником. Гімназію скінчив у Тернополі, студював в університетах у Львові та у Відні. З р. 1904 був учителем гімназії в Золочеві, пізніше став директором української приватної гімназії в Рогатині, яка під його керуванням зробилася зразковою в Галичині. Разом з працею учительською покійний дуже багато уваги віддав справам позашкільної освіти, багато зробив для поширення «Просвіт» на селі. З початком великої війни він

став першим комендантом Українських Січових Стрільців. По війні одбув своє в польському таборі для інтернованих і, повернувшись до Львова, багато працював в Українському Горожанському Комітеті, Головній Управі «Рідної Школи» і в головному відділі Т-ва «Просвіти», головою якого його обрано 1923 року. Головою «Просвіти» був він до самого кінця свого життя. Одколи місцева влада усунула покійного з державної служби в українській гімназії в 1924 р., він усі свої сили оддав роботі у «Просвіті». Посідаючи разом з великими здібностями організаційними видатний дар слова, він багато зробив на полі позашкільної освіти. По-за тим він брав діяльну участь в різних українських культурних товариствах, виступаючи часто і на полі публіцистичному в «Ділі» і в «Літературно-Науковому Віснику». Він займав визначне місце в Українському Національно-Демократичному Об'єднанню, де з впливом його рахувалися. 1928-го року увійшов до сенату, де його обрано було віце-маршалом, а минулої осіні, як посол од Станіславського округу, він увійшов до сойму, де був заступником голови Української Парламентарної Репрезентації.

Високо благородний, ідеально настроєний, широко освічений з глибоко розвиненим почуттям обов'язку він всі свої сили віддав на служення рідному народові. Не зважаючи на обставини, при всіх перемінах, які б вони не були тяжкі, не кидав він тієї роботи, яку вважав найважливішою: це організація рідної освіти в широких масах народу. Пишучи, що «втрата Михайла Галушинського для українського національного життя є одним із найважчих ударів, які його навістили останніми часами», пишучи про ту «жалобу й смуток, яким покрився цілий край наслідком смерті голови «Просвіти», — «Діло» додає: «Бо кому на галицькій і волинській землі не відома постать покійного?»

Безперечно, смерть Михайла Галушинського — це найболючіший удар для найближчих його земляків, галичан, але біль цієї втрати озивається далеко по-за межами Галичини. Михайло Галушинський — патріот загально-українського масштабу, діяч політичний і культурний з широким світоглядом, який мав на оці інтереси всього народу і, працюючи на рідному ґрунті в Галичині, служив загально-українській справі, служив усій Україні. Безперечно, підняття культурного рівня народніх мас, поглиблення національної свідомости, поширення рідної освіти серед них організаційна робота — це ті підвалини, без яких не можна будувати ліпшого майбутнього свого народу.

Широчінь політичного світогляду, розуміння визвольних змагань Великої України ідейно лучили його з наддніпрянцями, з де-якими з

видатних представників яких він був зв'язаний і дружніми відносинами.

І серед української еміграції добре відоме ім'я цього видатного національного працівника. І всі, кому близькі розвиток і добробут українського народу, з глибокою пошаною схилилися перед свіжою могилою цього вельми заслуженого діяча. Життя Михайла Галушинського учить усіх, як треба жити і працювати для свого краю.

З далекого Парижу іменем «Тризуба» і всіх тих наших емігрантів, яких він коло себе об'єднує, засилаємо на свіжу могилу визначного сина Галицької землі, заслуженого перед усією Україною, наші глибокий смуток і пошану.

Редація.

Неписьменність на Україні під московською окупацією та її ліквідація

Одне з найактуальніших і по суті найкращих гасел комуністичної революції взагалі і комуністичної партії України, тоб-то властиво кажучи московської окупації там, зокрема, було: «ліквідуймо на всі 100 відс. ганебну спадщину царату — неписьменність»!

Забували тільки при тому московські проводарі навмисне згадувати про те, який великий поступ у цьому зробила вже Україна власними силами протягом 1917, 1918 і навіть тяжкого 1919 року, це ж, мовляв, непомітно можна буде приєднати до успіхів большевицької влади.

За офіційними большевицькими джерелами у спадщину від царату залишилося на Україні 5.500.000 неписьменних і це тільки віку від 14 до 35 років («Вісти, ч. 47, 1930 р.).

Хай на долю 1917-1919 року припадає певна, порівнюючи навіть не велика цифра (а всі ж ми добре пам'ятаємо, який рух, яке тяготіння були тоді до освіти, своєї, національної), хай протягом знаменних цих трьох років ліквідувало свою неписьменність лише 75.000 осіб, отже на розпочаток суто большевицької влади припадає цифра в 5.425.000 осіб найактивнішого віку.

Не дуже поспішала нова влада ліквідувати цю «ганебну спадщину» змушений був нагадувати за це сам Ленін, зазначаючи в одній з своїх промов, що «в країні неписьменній збудувати комуністичне суспільство не можливо».

Часи між тим бігли, помер і Ленін, і ось по його смерті, на припочатку 1924 року уряд УССР та комуністична партія большевиків України викинули в пам'ять його нове гасло: «до десятиріччя жовтневої революції жодного неписьменного на Україні!»

А тим часом надійшло непомітно це саме десятиріччя, відбувся якраз тоді десятий з'їзд К. П. (б) У. і з'їзд цей, згадавши за свою урочисту обіцянку, згадавши за ліквідацію неписьменности на Україні, офіційно змушений був констатувати, що по десяти роках большевиць-

кої влади «ще половина селянської дорослої людности і 30 відс. дорослої міської людности на Україні є неписьменна» («Вісти», ч. 130, 1930 р.)

Большевики люблять і вмюють (зрозуміло, коли їм це вигідно) дуже зручно жонглювати з цифрами, а тут висловилися в дуже неясній формі.

Але розшифрувати ці речення не так уже трудно.

Що ж являє собою половина селянської дорослої людности плюс 30 відс. дорослої міської людности, коли додати сюди і очевидячки ж неписьменну не дорослу людність?

Кожному зрозуміло, ще це є майже половина всієї людности на Україні, тоб то з 32 мільйонів її на урочисті дні святкування десятиріччя здобутків жовтневої революції, в листопаді 1927 року, щось з 15 мільйонів підданих української соціалістичної совітської республіки перебувало в цілковитій темряві неписьменности.

І комуністична партія большевиків України й уряд УСРР примушені були констатувати «культурну відсталість» на Україні, примушені були констатувати, що «культурна ця відсталість» ріжна серед різних національностей.

Красномовно казали німі цифри: серед українців 48,8 відс.письменних, серед росіян — 63,7 відс., серед жидів — 70,7 відс.!

Отже більшість українців на совітській Україні складають неписьменні, темні, а вони ж ніби то розуміються і в комунізмі, і в будіванні соціалізму, й в п'ятирічці протягом чотирьох років, і в колективізації...

Правда, до українців приєднуються ще молдавани. Ці дані навіть і для окупантської влади були трохи занадті, треба було якось це заховати, затуманити, затушувати, для цього ж найкращий засіб це димова завіса всяких гасел.

І викинуто в першу чергу низку гасел: тут і «боротьба за ліквідацію неписьменности повинна набути большевицьких темпів!» і «мобілізувати мільйони трудящих на боротьбу з неписьменністю!!!», і «письменний навчи неписьменного!!!» і «дійти максимальної мобілізації всіх сил та притягнення письменних до навчання неписьменних!!!!», оголошується місячники: «лікнепу», «геть неписьменність», оголошується вже не «бойові», а «штурмові» декади ліквідації неписьменности.

Робота! очевидячки, аж кипить...

А з другого боку треба ж і пояснити цей «прорив», це явище, що неписьменність на Україні і не думає зменшуватися протягом усього часу московської окупації.

Дуже характерні ці пояснення.

Хто добросумлінно працює на фронті ліквідації неписьменности? — це вчительство, українське сільське вчительство, якому ходить, якому болить зменшити неписьменність серед української людности.

Хто пасе задніх у цій роботі, хто ліниться, а, може, навіть і навмисно це робить, щоб неписьменність на Україні і на далі залишалася в такому ж стані? «Комсомол не виконав взятих на себе зобов'язань в цій справі» кажуть сфіційні пояснення, професійні спілки майже ні-

чого не зробили. Крім того на перешкоді посуванню вперед «більшевицьких темпів» ліквідації неписьменности, зрозуміло ж стала «класова боротьба навколо ліквідації неписьменности», «явище засмічености в боку класово ворожого елемента, як кадрів ліквідаторів, так і охоплених навчанням» («Вісти», ч. 144, 1930 р.). Мало звертали уваги на стягання грошей з нетрудового елемента, який позбавлений права брати безпосередню участь у «лікнепроботі» і який мусить платити податок на ліквідацію неписьменности» («Комуніст», ч. 253, 1930 р.). «Нездорові шкідливі настрої місцевих працівників» (там же). Або такі випадки: секретар одного райпаркому, т. Куйбишев, заявив: «пролетаріят не буде ситий тим, що ми ліквідуємо неписьменність — йому треба хліба» і апарат по ліквідації неписьменности було забрано... на хлібозаготовлі.

Голова певної райзернокооперації, т. Зелікович висловився ще красномовніше: «ні коней, ні людей, ні грошей, навіть кінського хвостика не дам на лікнеп» («Комуніст» ч. 24, 1931 р.). «Наркомос видав 70 відс. підручників українською мовою і 30 — російською, але навчання провадять здебільшого на українському селі мовою російською» («Комуніст» ч. 217, 1930 р.). Але час, як відомо не чекає, і в серпні вже 1930 року Президія ВУЦВК мусить зазначити, що протягом 1930-31 року, тоб-то починаючи з 1 жовтня 1930 по 1 жовтня 1931 року на Україні слід навчити грамоті ще 5.425.000 неписьменних» («Вісти», ч. 217, 1930 р.).

Отже на час приходу на Україну московської окупації* було там 5.425.000 неписьменних і залишилися ж стільки і на 1 жовтня 1930 року і це тільки ж «найактивнішого» віку!

Чи варт коментувати це в який небудь спосіб?!

Але не дивлячися на такий стан річей «Вісти» в ч. 42 1931 року з олімпійським спокієм зазначають, що за п'ятирічним планом передбачалося закінчити ліквідацію неписьменности на Україні 1932 року, але значна кількість районів та міст висунули зустрічний план ліквідації неписьменности вже протягом 1931 року, і «Уряд ухвалив прискорити остаточну ліквідацію неписьменности і призначив остаточний термін цього на 1 травня 1931 року».

А в «Вістях» ч. III зі дня 15 травня 1931 року коли вже жадною неписьменного не повинно було, читаємо, що за даними на 15 травня контрольних завдань що-до ліквідації неписьменности жадна організація за винятком робітників освіти та транспортників, не виконала.

Правда, тут же з гордощами підкреслюється, що низка районів України «на сьогодні» покінчила зі спадщиною старого капіталістичного ладу-темрявою...

Ви гадаєте, що по тих районах уже немає неписьменних? Ні, всіх неписьменних (найактивнішого віку, зрозуміло) тільки «охоплено» навчанням, тоб то складено на них відповідні реєстри, а по інших районах і цього не зроблено.

Що ж це? казка про білого бичка? якесь зачароване коло?

Ні, перефразуючи старе прислів'я на сучасне, знаємо, що спритний син використовує навіть поганеньку батьківську спадщину, і справді

спритні комуністичні спадкоємці царської московської окупації на Україні скоро переконалися, що «ганебна спадщина» не така вже кепська спадщина, що царський уряд не такий вже дурний був, коли більше дбав за неписьменність на Україні.

Дійсно! кожний же, хто зробиться письменним, хто почне читати, обізнавшись навіть з популярною історією революції на Україні, негайно ж бо пристає до «куркульні», або правий ухил поділяє, або ж справжніським жовтоблакітником становиться

Чи варт же витратити на це кошти, зусилля енергію?...

І ось попереду залишається на призволяще всю неписьменну людність «не активного» віку, а потім, потім і до ліквідації неписьменности навіть «найактивнішого» віку слід ставати з запалом тільки про людські очі.

І висовується вже нове гасло, запроваджується вже нову кампанію — це загальне початкове обов'язкове навчання, що їх проголосив Сталін на останньому З'їзді ВКП (б).

Справді ця неписьменна ще дівтора, що народилася і піросла за умов суто большевицьких, це ж є той елемент, з якого за належним виховуванням та освітою і можна зробити надійну підвалину для існування і надалі червоної держави.

А одноразово цей новий фронт, ця нова метушня з приводу його це ж буде тією димовою завісою, що прикриє, заховає свідоме невиконання на всі 100 відс. плану ліквідації неписьменности серед дорослого населення, що ще щось бачило, що ще щось пам'ятає...

Справді, в країні неписьменній збудувати комуністичного суспільства не можна, але тільки в країні неписьменній можна примусово тримати сучасний большевицькій устрій, але тільки країну неписьменну можна добре визискувати, панувати над нею, окупувати її...

Гл. Л.

Шарль-Ед Бонен.

Великий приятель України і перший
благодійник Бібліотеки ім. С. Петлюри
в Парижі.

(Біографічний нарис).

Два роки тому 29 вересня 1929 року несподівно в Барселоні помер великий приятель української справи Шарль-Ед Бонен. Бувши нашим приятелем за свого життя, волів він дати нам ознаки свого приятельства і після смерті. Він заповів Бібліотеці ім. С. Петлюри у Парижі значну частину своєї великої і цінної збірки книжок. Глибокий вчений, утончений інтелектуаліста, він лишив нам те, що було йому найдорожчим за життя: дух, істину, справедливі ідеї великих людей, духові скарби, в яких він кохався ціле життя і до яких його широкий дух знання і виучування справедливого і гарного приєднав і українську ідею. За свого життя Ш. Е. Бонен був відомий лише невеликому

колові його українських друзів. Його положення, як дипломата і як державного мужа, ховало його від популярности серед широкого українського громадянства. А проте він мав право на це і за життя. Про це, коли прийде час, напишуть ті, що мали щасливу нагоду знати його близько.

Віддаючи пошану нашому приятелю і добродійникові в цю другу річницю його так пожалованої смерті, ми обмежимося лише поданням де-яких біографічних даних про нього, що характеризують його кар'єру, його інтереси, невтомність його наукової думки, широчінь його життєвої практики, якої багату мудрість щедро віддавав він до послуг друзям і на поміч справедливим ідеям.

* * *

Шарль Ед Бонен народився 26.VI.1865 року. По освіті архівіст-палеограф, на початку він обирає адміністративну кар'єру. В 1888-9 р. р. він є начальником кабінету префекта департаменту Іль і Вілен, потім департаменту Кальвадос, з кінця 1889 р. однак покидає метрополію і переноситься до колонії з призначенням спершу урядовцем 1-ої класи Тонкинської резиденції, потім в 1891 р. урядовцем управління країни Міонг, далі в 1893 р. начальником канцелярії Тонкинської резиденції. В 1895 р. він вже підвищений в віце-резиденти 2-ої класи і послідовно одержує різні місії в Лаосі, в Малезії, в Азії, в Центр. Азії. В 1898 р. одержує першу степінь ордена Почесного Легіона. В 1901 р. призначається консулом 2-ої класи і уповноваженим в Китаю. В 1906 р. виконує обов'язки секретаря місії в Пекині і призначається секретарем Амбасади 3-ої класи. В тому ж році його переводять в розпорядження уряду Індокитаю і призначають відпоручником начальника політичного бюро. В 1904 р. він перебуває в Каїрі, в 1906 р. в Царьгороді. В 1908 р. він вже підвищений в рангу уповноваженого, в 1912 — призначається секретарем Амбасади 1-ої класи і виконуючим обов'язки генерального консула в Монреалі в Канаді. В 1918 р. виконує обов'язки надзвичайного посла і уповноваженого міністра в Бангкоці і в Тегерані. В 1919 р. Ш. Бонен призначається уповноваженим міністром 2-ої класи. В 1921 р. нагороджений офіцерським орденом Почесного Легіона, і призначений уповноваженим міністром до Лісабону. В 1924 р. він є уповноважений міністр 1-ої класи і інспектор дипломатичних та консульських посад, нагороджений командорським орденом Легіона, нарешті начальник архиву міністерства закордонних справ. В 1925 р. одержує членство в журі для допущення на дипломатичні і консульські посади, радництво в мусульманських справах і делегується французьким урядом до Центрального Комітету що-до Опію при Лізі Націй в Женеві. В 1929 р. 16 вересня міністр освіти дає Ш. Боненові високе доручення репрезентувати його на 4-ому конгресі археології в Барселоні, де він при виконанню цієї почесної, наукової місії несподівано 29 вересня вмирає.

* * *



Шарль- Ед Бонен

З наукових трудів п. Бонена були опубліковані такі: «Королівство Снігів» (історія Гімалайських держав), «Джерела Червоної Річки», «Могила Чингіс-Хана», «Панісламизм», «Магометане в Канзу», «Перенос індійської столиці в Делі», «Організація східних студій в Португалії» і багато більших і менших статей в різних журналах, таких, як «Ревю де Парі», «Анали географії», «Французька Азія», «Азійський журнал», «Колоніяльна Депеша» і т. и.

* * *

Не аби як визначився Ш. Бонен і як подорожник, вчений дослідувач невідомих чи мало відомих азійських країв. В 1895-6 р. р. він одправляєтья в першу свою подорож до Піднебесної імперії, обслідує джерела Червоної Річки, глибоке провалля Янг-Тзе-Кіянга, проходить в Східній Тибет, переходить річку Я-Лонг, пересікає провінцію Се-

Чуан, перебірається через високі гори між Янг-Тзе і Гоанг-Хо, доходить до Урги через Гобі і нарешті через Калган прибуває до Пекина. Під час цієї подорожі він, між иншим, знайшов нову велику і невідому тоді петлю Янг-Тзе-Кіянга і виправляє значно карту місцевости.

В 1898-900 р. р. Бонен робить другу свою подорож по Азії. Він піднімається по Синій Річці до Суї-Фу, обслідує Се-Чуан, піднімається на гору Омеї, досліджує країну Лоло, ледве не покладає життям в зревольтованому Се-Чуані, звідки повертається до Пекина з тим, щоб відправитися знову до країни Ордо, Гоанг-Го, пустелю Алахан, проходить гори Нан-Шан, озера Куку-Нор, Лоб-нор, Тарім, переходить Тянь-Шань на висоті 4.000 метрів і кінчає подорож в Кульджі. Науковий результат цих подорожів був першорядним, як для науки, так і для практичного знання центральної Азії, що і, досі через 30 років, лишаються ще таємничими землями.

* * *

Відданий науці вчений, хоробрий подорожник і дослідник, заслужений дипломат в найліпшому розумінню цього слова, Ш. Е. Бонен цим всім зобов'язаний був лише основним рисам свого характеру. Його передчасна смерть була великою стратою не лише для Франції, але й для нас, українців, що мали в ньому переконаного, усвідомленого великою життєвою практикою постійного приятеля і порадирика в найтяжчі часи. З великою вдячністю згадуємо його образ й передаємо світлу пам'ять про нього на вічний спогад.

І. Гусеєво.

Жакеліна Марія Шоден.

Серед тих приятелів української ідеї, які одійшли од нас, одні на схилі свого віку, другі завчасу, треба згадати добрим словом і молоду панну Жакеліну-Марію Шоден, яка в розцвіті життя свого упокоїлася на віки в маєтку батька свого в Сент-Аманд в Пюї-де-Дом.

Я пригадую панну Шоден ще тоді, коли був студентом Школи Політичних Наук в Парижі. Вона теж студіювала там, хоч була на иншій секції. З першого знайомства заінтересувалася долею моєї батьківщини, і, проходячи курс проф. Пінона («Сучасна історія») пильно звернула увагу на історію України та на її боротьбу за власну державність.

Народилася вона 8 грудня 1901 року в старій шляхетській французькій родині. З натури добре одарована, вишколена прекрасним вихованням, мила і приязна в товаристві, активна і працьовита, добра товаришка і уважна приятелька—Жакеліна Шоден користалася серед студентів школи великою повагою.

Зацікавившись українським рухом ще з часів перебування в школі, яку закінчила, більшу увагу українським справам присвятила во-

на пізніше. Як тільки зародилася думка про створення Французького Товариства Українознавства в Парижі, вона була тим живо зацікавлена і 25 липня 1930 року її було обрано заступницею генерального секретаря цього Т-ва. Але вже в-осени 1930 року почала нездужувати (розпочався процес сухіт), недуга приковала її до ліжка та вона все-ж з великою увагою ставилася до роботи Т-ва та слідкувала за його розвитком.

Не можучи вже активно приймати участі в роботі Т-ва, Жакеліна Шоден не кидала проте думки про працю; будучи вже хворою, задумала вона написати по французьки історію України. Володіючи добрим літературним стилем, вміло користуючися тими матеріалами, які були в неї під рукою, вона з властивим їй натурі захопленням розпочала роботу. Але, на жаль, не судилося їй ту працю докінчити. Невблаганна смерть вирвала її з рядів живих.

Померла вона 27 вересня 1931 року о 7 год. вранці в Пюї-де-Дом.

Сумно стає при думці, що немає вже в живих такої високо-інтелегентної і щиро-відданої приятельниці України, якою була Жакеліна Шоден. Ті українці, які мали нагоду разом з нею співпрацювати на протязі довшого часу, схоронять про неї на завжди прекрасний спогад і завжди пам'ятатимуть її щире горіння за нашу правду — за волю України, яку вона полюбила і якій оддала свої останні сили.

Вічна їй пам'ять.

М. Ковальський.

З подорожі В. Сальського.

Букарешт (Румунія).

Неділя 5-го липня 1931-го року залишиться пам'ятним днем для української еміграційної колонії в Букарешті.

В цей день наша колонія зібралася в салю «Трансільванія», щоби привітати військового міністра УНР генерала В. Сальського, який, приїхавши до Румунії, висловив бажання, не тільки довідатися про те, як та в яких умовах живе українська еміграція, але й увійти в живий безпосередній контакт, як з організованими осередками цієї еміграції, так і з ширшими її колами.

Задовго до 5-ої години, на яку було призначено урочисте зібрання, сала «Трансільванія» почала оживати і наповнюватися українськими політичними емігрантами, що широко розкидані не тільки по містиві, але й по околицях Букарешту.

На 5-ту годину сала була повна, багатьом бракувало стільців і вони примушені були стояти. На це урочисте зібрання пришли навіть ті, які далеко живучи або стоячи осторонь від активних виявів еміграційного життя, звичайно не бувають не тільки на зборах, але й на українських національних святах.

Чути живий гомін не тільки в салі, але й в коридорі і на нижніх сходах, де посходилися люде різних політичних відтінків, але як члени однієї національної родини, як діти однієї матері України.

Раптом знизу доноситься чийсь голос: «йде пан міністр». В салі рух. Всі встають. Запанувала тиша.

Президія Громадсько - Допомогового Комітету займає місце за великим столом, а п. міністр, привітавши всіх загальним поклоном, сідає на почесне місце в першому ряді.

Заступник Голови Місії УНР в Румунії та Голови Громадського Комітету Д-р В. Трепке, відкриваючи урочисте зібрання, між иншим, каже:

«Рік тому, в цьому-ж самому помешканню, українська еміграція в Румунії мала велику приємність вітати Голову Ради Міністрів Уряду Української Народньої Республіки Вячеслава Прокоповича. Ділячися відомостями про державно-політичну працю нашого державного проводу, Голова Ради Міністрів, між иншим, пообіцяв подбати про те, щоб відвідини еміграційних організованих осередків членами Уряду відбувалися систематично раз на рік. Цю обіцянку дотримано і ми нині бачимо серед нас пана військового міністра генерала Сальського».

Звертаючися до генерала В. Сальського, Д-р В. Трепке продовжує: «Високошановний пане міністре. Дозвольте у Вашій особі привітати в імені Місії УНР і в імені Громадсько-Допомогового Комітету української еміграції в Румунії — весь наш державний провід на чолі з заступником Голови Директорії і Головним Отаманом Андрієм Лівичьким і просити Вас передати йому, що українська еміграція в Румунії, переборюючи на своєму шляхові багато рїжних — і в першу чергу матеріяльних труднощів — ніколи не забуває про свої обов'язки перед поневоленою батьківщиною і, в міру своїх сил, продовжує й на еміграції національно-організаційну працю, не схиляючи свого жовто-блакитного прапора. Ми певні, що під проводом Уряду УНР ці прапори будуть донесені до столиці України — Київ».

В імені бувших вояків Армії УНР вітає п. міністра полковник Г. Порохівський.

В короткій, чулі і гарно збудованій промові полковник Г. Порохівський підкреслює, що Армія УНР, змагаючися за державну волю України, була перейнята почуттям високого патріотизму і безмежної любови до своєї батьківщини. Тільки цими її лицарськими ознаками пояснюється той факт, що українська армія не тільки ставила довщий опір переважаючим силам ворога, але й наносила йому болючі удари і навіть тяжкі поразки. «Залишивши рідну землю і ставши за робітничі станки, вояки Армії УНР, що перебувають в Румунії, зберегли свою гарячу любов до України, глибоко вірять у її державне відродження й з великим нетерпінням очікують наказу своїх військових начальників, Головного Отамана і Вашого пане, міністре, щоби знову стати під бойові прапори УНР і знову змагатися за волю України до загину, до перемиги».

Від Комітету імени Симона Петлюри в Румунії, автор цих рядків вітає п. військового міністра такими словами:

«Вітаю Вас, яко активного носія української державности, яко репрезентанта національного Уряду Української Народньої Республіки».

Державна воля нації купується кров'ю, здобувається мужністю її синів, дисциплінованістю національного духу, який свідомо приносить в жертву високим державним ідеалам інтереси своєї класи, інтереси своєї партії, інтереси своєї родини, нарешті інтереси своєї власні і навіть своє життя.

Довгий шлях української визвольної боротьби рясно кривавиться сотками тисяч трупів, сотками тисяч дорогих могил відомих і невідомих лицарів України, перед світлою пам'яттю яких ми побожно схиляємо голову і недовершений чин яких кличе нас до дальшої боротьби, до дальших жертв, до остаточної перемоги.

Померти за батьківщину значить прийняти почесну лицарську смерть, але померти часом буває значно легше ніж жити для батьківщини, а живуть для неї в першу чергу ті, що мужне несуть її державний прапор не тільки в радісні хвилини перемог, але й в часи смертельної боротьби, в хвилини болючих поразок і в довгі тяжкі роки життя на еміграції.

За час збройних змагань на рідній землі і тяжкої боротьби за державну волю України по-за її межами, багато борців вибуло з її активних бойових лав: одні загинули в бою, другі — здезертували, треті — зневилилися й відійшли, четверті — покійно схилили свої голови перед силою переможця, п'яті — перекинулися у ворожий табор і стали яничарами, а шості — зімкнули свої лави навколо розгорнутих жовто-блакитних прапорів, мужне продовжуючи боротьбу, викликаючи острах і заміщання у ворожому таборі, здобуваючи повагу до визвольних змагань України серед чужинців і пробуджуючи молодецьке завзяття до боротьби серед своїх.

Під прапорами Української Народньої Республіки гинули найкращі наші юнаки під Крутами, під цими прапорами збройно змагалася Українська Національна Армія, під цими прапорами йшли на Україну ті 359 мучеників, яких червоні кати розстріляли з кулеметів біля містечка Базару.

Під цей прапор горнутья живі сили України, про що свідчать численні процеси жертв червого терору, в ньому шукає порятунку Україна і ним вона переможе. Не даром всі удари ворога скеровано на його вартових, на тих, що персоніфікують ідею української державности, на уряд УНР.

Жертвою цих ударів упав бувший Голова Директорії і Головний Отаман Симон Петлюра. Виросла ще одна лицарська могила, а прапор УНР піднісся ще вище і став для синів України правдивою святинею, бо освячено його кров'ю її великого державного вождя.

Ми — українська еміграція в Румунії — дуже добре знаємо той великий тягар, який несе на собі державний провід України — уряд Української Народньої Республіки.

Через те, коли ми чуємо опозиційні вигуки, або лекції державного патріотизму, які намагаються давати люде, що невідомо звідки прийшли нині і невідомо куди вони підуть завтра — ми на них відповідаємо призивством.

Ми цінимо не слова, як-би солодко вони не згучали для нашого

вуха, нас прибавляють не обіцянки і не розбавлена патріотизмом демагогія, а витривалість в боротьбі і вірність державним традиціям, які заховає в собі уряд УНР.

Прийміть же наше привітання, як ознаку не тільки найглибшої поваги, але й нашої вірності державному проводові України та прапорам УНР.

Приміть його, як ознаку широї пошани до живих лицарів, що живуть для України».

Від імени Катеринославського повстанського коша привітальне слово виголошує сотник П. Горбунів, який каже, що Український Катеринославський Повстанський кіш, змагаючися за волю України в глибокому запіллї ворога, приймав на себе удари як червоної гвардії большевиків, так і білої гвардії Денікіна, а потім Врангеля. Катеринославський Повстанський Кіш, не маючи безпосереднього стику з регулярною Армією УНР був по суті бойовою частиною цієї Армії, бо на чолі цього коша стояли старшини регулярної армії, партизанів його об'єднували ті-ж самі демократичні принципи, які творили і творять ґрунтовну підвалину Української Народньої Республіки.

Закінчуючи своє привітання, сотник П. Горбунів, просить п. військового міністра передати П. Головному Отаманові, що кіш Катеринославських Повстанців, так само як і вся патріотична еміґрація, з нетерпінням очікує того часу, коли він знову зможе стати до збройної боротьби з ворогами незалежної України під освяченими боротьбою державними прапорами Української Народньої Республіки.

В імені Української Грсади в Букарешті промовляв Голова Громади П. Семенко.

«На жаль, каже промовець, я не можу вас, вельмишановний пане міністре, привітати словами, в яких-би брєніла лише урочиста радість, а мушу сказати й про те, що нам дошкуляє, що наводить на нас сум. Завдяки економічній кризі, не тільки загальний матеріальний стан нашої еміґрації в Румунії став дуже тяжким, але значний відсоток людей зовсім не має праці і де-хто вже дійшов до того, що почав губити людський образ.

І ми просимо вас, пане міністре, щоби уряд УНР прийшов нам з допсмогсю — мсже шляхсм уможливлення переїзду до тих країн, де можна мати зарсбіток, який-би забезпечував мінімум прсжитсчній робітникові еміґранту, або де-можна було-би осісти на землю, зайнявшись хлібсробством.

Ми знаємо, що й уряд УНР не має великих можливостей, але ми хочемо, що-б уряд наш знав всє, бо ми бїмосья, що в дельшому стан тут ще більше поґршитсья.

Але, вельмишановний пане міністре, — схвильовано продовжував промовець, — в яких-би сбставигах нам не довєлсья жити, до якого-б фізичного стану ми не дійшли, на перший-же поклик уряду УНР, ми всі станємо в лави активних борців за волю України й не вагаючися віддамо їй наше життя».

У салі цілковита тиша... В очах одної з жінок блищать сльови. Прссте, щире, від серця сказане слово П. Семенка всіх зворушує.

П. генерал Сальський нервово встає зі свого місця, твердим і рішучим кроком підходить до столу президії і перед тим як поділитися з присутніми відомостями про діяльність уряду УНР, про життя, настрої та про події на українських землях, а тако-ж і про найближчі перспективи боротьби за незалежність України, тоном глибокого зворушення, дякує промовцям за їх теплі і щирі слова, підкреслюючи при цьому, що українська еміграція в Румунії, маючи у себе на чолі досвідчених і відданих українській справі провідників, займає поважне місце в українському еміграційному житті і заслужила повагу не тільки серед своїх, але й серед чужинців.

Звертаючися до п. Семенка, п. міністр сказав: «Особливо глибоко мені запали в душу ваші слова, пане голово Української Громади в Букарешті. Я передам їх урядові і будьте, певним, що він, в порозумінню з Головною Еміграційною Радою, зробить все, що буде в його силах, щоби полегшити долю нашої еміграції в Румунії. Турботи про моральний і фізичний стан української еміграції є одним з кардинальних питань, на якому постійно зосереджується увага уряду УНР. На жаль, наші можливості — в умовах життя на чужині — тако-ж дуже обмежені».

Згадуючи далі про те, що державним проводом понесено тяжкі втрати, першою з яких була передчасна смерть Симона Петлюри, а не так давно зійшов у могилу другий наш великий патріот і громадянин Петро Іванович Холодний, генерал В. Сальський пропонує присутнім вшанувати їх пам'ять, а тако-ж і пам'ять всіх тих, що зложили свої голови на шляхові до незалежної української держави, вставанням.

Всі встають і вшановують пам'ять лицарів України хвилиною мовчання.

Далі п. міністр переходить до характеристики діяльності уряду УНР та до того, що діється на українських землях.

Праця уряду, згідно з докладом п. військового міністра, переводиться в двох ґрунтових напрямках: на міжнародньому полі, де з одного боку — шляхом участі в різних товариствах міжнароднього порядку — провадиться захист українських інтересів, а з другого боку нав'язуються зв'язки з впливовими чинниками світової політики та переводиться систематична популяризація прагнень українського народу та його прав на свою незалежну державність.

Цій роботі Уряд УНР уділяє велику увагу і надає їй велике значіння, бо одною з поважних причин наших катастроф на світанку останніх визвольних змагань нашого народу була непоінформованість європейської opinio pro Україну, а через те її байдужість і навіть ворожість до святих і високих прагнень української нації.

На цьому полі ми маємо великі досягнення: по-перше, ми добилися того, що москалі — які з надзвичайною енергією та одностайністю провадять антиукраїнську роботу — перестали бути експертами в українському питанню, по-друге ми придбали не мало щирих і впливових друзів українських визвольних змагань, а по-третє — Україна стає суб'єктом, а не об'єктом в міжнародній політиці, в складному ж ком-

плексі питань Східньої Європи Україна займає центральне місце, а це перед нашими дипломатами відкриває широке поле для праці.

Не меншу вагу і ще більшу увагу звертає уряд УНР на все те, що діється на землях, заселених українцями і в першу чергу на великих просторах окупованих Москвою з харківським генерал-губернаторством на чолі, яке про людське око називається Українською Совітською Соціалістичною Республікою.

Уряд УНР не тільки уважно слідкує за тим, як поступово поволі урізуються й без того ілюзорні й паперові права незалежної від харківського уряду Української Совітської Республіки, як централістична Москва підпорядковує собі немосковські нації та провадить колоніальну політику визиску, морального пригноблення і нищення культурного дорічку та культурних і свідомих сил української нації.

Тут п. військовий міністр наводить цілу низку голосних процесів (як процес «Союзу Визволення України») і шерг фактів масової висилки селян та уярмлення робітників (прикріплення їх до певних підприємств; позбавлення права страйку, розв'язання незалежних професійних спілок і в додаток до всього цього — загальний брак харчів). Ось ті загальні риси, які характеризують сучасне життя на Україні під червоним чоботом московської окупації.

Факти, які наводить пан військовий міністр, а тако-ж і де-які подробиці з життя на Україні, переконуюче говорять за те, що уряд УНР безперервно тримає свсю руку на живчикові життя на нашій батьківщині і що він не обмежується лише ролю спстерігача, а плано-во і систематично переводить корисну і надзвичайно важливу працю, яку я-би назвав підготовкою до повороту на Україну.

Перш за все, при найближчій участі найвидатніших наших наукових і фахових сил, проводиться теоретична підготовка для найбільш раціонального відрсдження нормального функціонування всіх проявів життя на Україні при зміні ситуації й при нових умовах, а тако-ж і підготовка до можливостей цих змін і навіть праця по прискоренню їх.

З цією метою переводяться ступії совітського законодавства, організації і праці адміністратційно-економічного апарату, відкидається те, що не відповідає ні психології, ні традиції українського народу та що перечить принципам демократії і незалежності України, як цілком самостійного політично-економічного суб'єкта, а тако-ж доповнюється тими найновішими здобутками, які дає нам в різних галузях життя сучасна практика Європи та Америки.

Уряд має на меті повернутися на Україну не з голими руками не лише з доброю волею, а маючи тако-ж обгрунтовані, добре продумані реальні плани, які були-би базєю для нормалізації життя української держави, починаючи від економічно-політичних зв'язків зі за-кордоном і кінчаючи забезпеченням ладу внутрі країни та рівністю прав і обов'язків всіх без винятку громадян України перед державою та перед її законами.

Далі уряд УНР турбується про моральне і фізичне збереження національно свідмої української еміграції і в першу чергу про забез-

печення визвольної боротьби кадрами національної армії, про підвищення фахових кваліфікацій цих кадрів до рівня найновішої військової техніки та про повний їх обрахунок. Само собою зрозуміло, що ця вся праця переводиться урядом УНР не без моральної підтримки організованих українських еміграційних осередків.

Торкнувшись далі сумних подій, що мали місце в-осени минулого року на теренах Східної Галичини, п. міністр зазначив, що уряд УНР переживав ці події дуже боляче і не ховався з цими переживаннями, а робив відомі всім виступи, як перед урядом Польщі, так і на міжнародній арені. Хто не засліплений упередженням, або всі ті, кому ходить дійсно про державні інтереси України, а не про загострення за всяку ціну взаємовідношень з Польщею, той мусить признати, що позиція і виступи уряду УНР, зберігаючи тактовну і лагідну форму, цілком відповідали гідності незалежного уряду, а по своїй суті відповідали як загально-державним інтересам, так і інтересам українського населення Східної Галичини. Уряд УНР, так само, як і українські чинники зі Східної Галичини, вимагав покарання винних у зловживанню владою і вішкодовання потерпівших.

Український уряд з подій в Східній Галичині не зробив *casus'а belli*, не пішов на розрив з Польщею, чого дуже хотілось-би в першу чергу Москві і тим хто підпирає Москву, роблячи це не во і'мя інтересів українського народу та його державного визволення, а як раз навпаки.

В складних комбінаціях прилюдної й позакулісової політичної гри перед українським державником вирисовуються два виключаючих себе протилежних світи: большевицько-азійський Схід і європейський Захід. До Азії тягнуться москвини, серед яких навіть є спеціальна політична течія евразійцев, ми вважаємо, що наше місце — не лише в силу українських історичних традицій — але й з погляду найбільш певних і реальних можливостей до досягнення нашим народом своєї незалежної державності — мусить бути в світі європейському. До цього світу належать дві наших найбільших сусідки Польща та Румунія. Тому політика УНР йде по лінії не загострення, а по лінії нав'язання і закріплення взаємовідношень з цими державами.

Цієї політики тримався наш покійний Вождь Симон Петлюра, напрямні її залишаються актуальними й для наших часів і уряд УНР на чолі з заступником Симона Петлюри Андрієм Ливицьким керується нею зі сталою послідовністю, в глибокому і щирому переконанню, що шлях, вибраний урядом УНР в найбільшій мірі забезпечує досягнення державних прагнень українського народу.

Ніколи не слостерігав я такої уваги, такого захоплюючого напруження, яким охоплені були слухачі під час інформаційного виступу п. військового міністра генерала Сальського.

Виклад так вичерпуюче охопив найбільш актуальні питання сучасної дійсності і був зроблений з такою майстерною закінченістю, що, коли голова урочистого зібрання д-р В. Трепке подякував п. військового міністра і запропонував присутнім задавати питання, то ніхто жадного питання не задав.

Коли зібрання було закрито, п. військовий міністр ще лишався якийсь час в салі, підходив до окремих емігрантів і вони підходили до нього. Пан військовий міністр докладніше цікавився умовами життя та настроями ширших кол нашої Букарештянської колонії, а тако-ж і сам ділився своїми вражіннями зі своєї подорожі до Болгарії, до нашої громади в Журжі та в Гавані, звідки він повернувся за кілька годин до зібрання в «Трансільванії».

Під час цих балачок, один з присутніх запитав:

«Ну, а як росіяне? Певно заметушилися як ви приїхали до Болгарії? Там-же вони так ніби то в себе вдома і напевно довідалися про ваш приїзд?»

— Само собою зрозуміло, що довідалися і, як звичайно, зараз-же почали поширювати всякі провокаційні чутки, можливо навіть з метою натравити на українців болгарську місцеву адміністрацію.

— Ото, сказав я, запрацюють тепер і білі і червоні пера. Одні виводитимуть на тему: «Оживленіє в лагеръ петлюровцев», а другі піднімуть черговий алярм і випустять ще одну відозву до світового пролетаріату, закликаючи його до чуйности та до рятування московської комуністичної коліски, бо, мовляв, ціла Европа, а попершу всіх українці вже двинули свої корпуси і не сьогодні так завтра кинуться на московську комуністичну сироту, яка мріє про спокій, а через те треба ще більш гарячково зброїться.

— Не тільки писатимуть, а певно вже й зараз пишуть — відповів, усміхнувшись, генерал В. Сальський.

Дмитро Геродот.

* * *

Після прийняття в тісному оточенні відбулася вечеря.

6 та 7 липня були присвячені різним побаченням та уділенню вказівок відповідним українським чинникам, що до напрямку дальнішої праці...

8-го липня о годині 7 на Північному дворці зібралися: пан доктор В. Трепке, пан А. Трепке, пан Д. Геродот, та пані А. Івашина та Г. Порохівський. а також де кілька місцевих осіб....

Після сердечного прощання, в надії та вірі, що слідує побачення буде мати місце на Україні в зовсім інших обставинах, пан міністр, в супроводі полковника Порохівського відбув з Букарешту, маючи на меті по дорозі відвідати групу українських вояків в Бакеу.

X—p.

Міжнародній конгрес антропологів, преісториків та етнографів в Парижі.

Від 20-го до 27 вересня засідав в Парижі міжнародній конгрес антропологів, преісториків та етнографів. Конгрес скликаний був міжнароднім Інститутом антропології у зв'язку з колоніальною виставкою, що дає такий багатий матеріал, цікавий для цих галузів людського знання.

У цьому конгресі взяли участь і українці, яких запросив до співпраці сам голова міжнароднього Антропологічного Інституту Луї Марен (він же популярний депутат і бує. міністр).

Проф. В. Щербаківський, відомий наш преісторик, що постійно репрезентує українську науку на з'їздах, присвячених близькій йому галузі знання, прочитав доклад на тему «Похоронні обряди в культурі мальовничої кераміки в добу неолітичну на Україні». В цьому рефераті проф. Щербаківський заперечує погляди де-яких німецьких археологів, як Шухардт та Коссіна, буцім-то в культурі мальовничої кераміки на Україні не існувало обряду спалення тіла покійників. Саме на границі, де стикалися культура мальованої кераміки та зжорчених охрованих кістяків, похованих в кам'яних кругах, — зустрічається в однім і тим же кам'янім крузі похований кістяк і при ньому мальовані горшки з перепаленими людськими кістками. Очевидно, доводить проф. Ф. Щербаківський, німецькі учені не мають рації і тілопалення існувало на території мальованої кераміки та було зв'язане в так званими «точками черіннями». На границі ж змішувалося воно з чужими обрядами.

Реферат проф. Щербаківського зацікавив відповідних фахівців, які, до речі, чимало знають українських учених і цінять їх працю.

В конгресі взяв також участь проф. Шульгин, який відчитав в історико-етнографічній секції доклад на тему «Етнографічна єдність українського народу». Як історик, референт підкреслив тісний зв'язок історії з тими науками, яким присвячено було цей конгрес. Коли етнографія приходить часом на допомогу історикові (особливо, наприклад, як-що останній займається проблемою утворення модерних націй), той історія може часом бути в пригоді етнографові. Констатуючи особливо на прикладі будівлі дивовижну єдність українського народу від Карпат аж до Кавказу (яка не порушується в цілому де-якими другорядними відмінами в окремих провінціях), підкреслюючи вагу цієї єдності народу, що етнографічно охоплює територію більш як в 700.000 кв. кілометрів, що живе тридцятьмільйонною масою на цій землі — проф. Шульгин пояснює цю єдність історичними причинами. Коли французькі учені справедливо говорять, що єдність Франції (політична, коли не етнічна) є теж ділом історії, то існує і велика різниця між долею обох народів. У Франції ця єдність робилася свідомою і доброзичливою волею її національних королів, на Україні ця єдність створилася наперекір свідомій людській волі. Крім тих віків, коли Україна мала свою державність, на її теренах панувала чужа влада, польська або московська. Обидві мали завжди нахил до денационалізації України, до знищення її індивідуальності. Коли ж зберіглася ця остання, то не тільки завдяки сильній взагалі натурі українця, а головне завдяки постійним переселенням і перемішанню українського населення на своїй власній землі. Проф. Шульгин коротко охарактеризував причини цього явища і напрямки, в яких переселення переводилося.

Цікаво відмітити, що серед досить численної аудиторії, що присутня була на цьому викладі, знаходилися і російські етнографи та їхні пані, але жадних заперечень проф. Шульгину вони не зважилися зробити. Однак після того, як український референт вже одповів на поставлене йому одним з слухачів питання і зійшов з катедри, одна з російських пань запитала його приватне: «а чи існує окрема українська мова?», — «Звичайно існує і ви певно її не зрозумієте». — «Ні, — одповіла ця пані рішуче, — я все чисто розумію». — «Дуже добре, я от розумію більш менш всі слов'янські мови, — одповів проф. Шульгин, — але все ж ці мови існують». З цим аргументом вона погодилася і в усякому разі замовкла.

На конгресі українські учені могли зустрінути чимало чужинців, що добре знають Україну, як, напр., відомий етнограф Ван-Женет, молодий професор в Лідю, Дефонтен, що був колись гостем Подєбрідської Академії, відомий орієнталіст Кастаньє і др. Головою з'їзду було обрано знаного нашого приятеля, проф. Женевського Університету Е. Піттора, що рік тому назад, як пригадують собі наші читачі, виступив з прекрасною промо-

вою в імені природничого факультету на відкриттю пам'ятної доски на будинку, де жив Михайло Драгоманів.

Під час конгресу було зроблено кілька екскурсій на колоніальну виставку та по різних музеях. Як підчас урочистого відкриття з'їзду (в присутності Президента Республіки Поля Думера), так і на кінцевому банкеті демонстровано було танці і співи різних народів Азії, Африки і Полінезії і ці танці часом ритмічні, часом зовсім дикі войовничі, ці співи з специфічними звуками та інтонаціями, часом прикрі для європейського вуха, часом по своєму гармонійні і приємні, відбивали душу різних рас і народів, студіюванню яких присвятили своє життя ті, що на цей з'їзд поз'їздилися навіть з дуже далеких країн.

Всі прочитані реферати, в тому числі, звичайно, і обидві української делегації, мають бути видруковані в спеціальному виданню трудів конгресу. Д.

Українське Воєнно-Історичне Т-во і його останній з'їзд

В 1925 році маленькою групкою наших військових, що склалася ледве з кількох осіб, а саме, генерала Андрія Вовка, генштабу ген. Всеволода Змієнка, полк. Михайла Садовського, підполк. Варфоломія Євтимовича і пізніше приєднаного підполк. Миколи Стечишина, започатковано так користну для національної справи організацію, що прибрала назву — Українське Воєнно-Історичне Товариство.

Працю розпочато в тяжкім часі після розв'язання таборів, і не на субсидії чи допомоги, а виключно на відірваній буквально від рота своїх родин тяжко запрацьований трудом що-денним зазначених осіб емігрантський гріш.

Кількірична мозольна вперта праця цього гуртка зібрала для Товариства поважну кількість опрацьованого історичного матеріялу з часів останньої доби наших змагань, як рівно й певні грошеві засоби, щоб матеріяли ті-зафіксувати друком.

На жаль злиденне існування суспільства емігрантського не дало змоги ширше підтримати акцію Товариства, і засобів тих не страчило для викінчення бодай 1-го збірника, що одержав назву «За Державність».

В цьому стані основоположники здали справи Товариства загальним зборам у році 1929.

Збори доручили дальший провід в Товаристві генерального штабу Генерал-полковникові Миколі Юнакову, генерального штабу генерал-хорунжому Всеволодові Змієнкові, полковникові Михайлові Садовському, підполковникові Семенові Скрипці і генерал-хорунжому Олександрові Загородському.

Управі в цьому складі пошастило хутко докінчити друк збірника I-го «За Державність», протягом, порівнюючи недовгого часу репродати його, придбати силу дуже цінних історичних праць і матеріялів та пам'яток, як рівно й випустити у світ другого свого збірника «За Державність» та підготувати до друку третього.

Сила листів з псздоровленням за випущеного другого збірника, як від нашого старшинства, так рівно і цивільної частини українського суспільств, на всіх землях його розселення, була заслуженою нагородою Управі.

Такий стан праці і Товаристві застав другий з'їзд, що відбувся 15 серпня цього року в Українській Станиці при м. Каліші.

* * *

З'їзд відкрив заступник голови Товариства ген. Змієнко, який вітав зібраних та подав сумну вістку про велику втрату для Товариства — смерть

Голови його генерала Юнакова. В коротких словах підкреслює великі заслуги небіжчика в царині організації війська українського і особливо юнацьких шкіл, як рівно і в розвиткові нашого Товариства.

Авдиторія вставанням мовчки вшановує пам'ять покійного.

Слідом за цим з'їзд віддає провід над з'їздом до рук генштабу ген. Безручка при секретарстві сотника Ів. Барила.

Полковник Садовський відчитує привітання від: Заступника Голови Директорії Головного Отамана Війська УНР Андрія Лівичубого, яке ціла аудиторія вислуховує стоячи, військового міністра генштабу ген. В. Сальського, членів Товариства, владки архимандрита Полікарпа Сікорського, підполк. Євтимовича і Стечишина, д-ра полк. Добриловського й д-ра Наливайка, Союзу Українок-Емігранток у Польщі, Союзу Організацій Українських Інженерів на Еміграції, Спілки Інженерів і Техників Емігрантів у Польщі, Української Спілки Воєнних Інвалідів на еміграції в Польщі, Корпорації «Запорожжя», Відділу Українського Центрального Комітету в Івацевичах та сотн. Ів. Липовецького.

Далі забирають слово гості і вітають з'їзд: ген.-хор. Олександр Козьма в імені Правління Української Станиці, підполк. Михайло Серета в імені Товариства Вояків Армії УНР, директор проф. В. Андрієвський в імені Станичної гімназії ім. Т. Шевченка, ген.-хор. Антін Пузицький в імені 5-ої Херсонської Стрільцької дивізії й полк. М. Шраменко в імені 4-ої Київської Стрільцької дивізії.

Голова з'їзду ген. Безручко дякує за привітання; оголошений уступаючою Управою Товариства порядок денний збори приймають та заслуховують, відчитаний сотн. Барилом, і затверджують протокол минулих зборів.

Після цього дається слово для звіту про діяльність устугаючої Управи Товариства. Звіт виголошує заступник Голови ген. Змієнко; і звіту видно, що до минулого з'їзду Товариство мало дуже малу кількість своїх членів, з яких більшість відноситься індеферентно до справ і завдань Товариства, нічим не сприяла розвиткові Товариства, навіть не платила членських внесків. Уступаюча Управа приєднала Товариству до сотні нових членів, серед яких, oprіч вояків, є чимало цивільних і навіть духовних осіб, як от митрополит граф Андрій Шептицький та архимандрит Полікарп Сікорський.

Силу праці вкладає Управа у справу винайдення засобів, докінчення збірника 1-го «За Державність», видрукування 2-го, підготовлення до друку 3-го. Видано серію листівок старевинних уніформ української збройної сили. Підготовлено до випуску окремим виданням «Зімового Походу» пера Ген. Омеляновича Павленка, «Українські Січові Стрільці в боротьбі за державність» — генштабу ген. Безручка і збірника під загальною назвою «Базар», що його присвячено буде десятиліттю другого Зімового Походу — рейду ген. Юрка Тютюнника в році 1921.

В цілях відшукування засобів на справу впорядкування та охорону козацьких могил на чужині, Управа видала пропам'ятного значка в пам'ять V-ої річниці смерті Головного Отамана Симона Петлюри. Виготовлено пресект надгробка й по ньому замовлено для початку 20 штук його, які буде поставлено в першу чергу на цвинтарях Варшави.

З боку фінансового Товариство хоч і має великі борги за передплатниками, станичною кантиною, Товариством Допомоги Емігрантам у Каліші та й за членами Товариства, що залягають з членськими внесками, всеж має змогу розпочати друком свого 3-го Збірника «За Державність», якого у більшій його частині присвячено буде рейдові Тютюнника та розстрілу у Базарі.

За час урядування уступаючої Управи Товариства в ній зайшли певні зміни, а саме: вийшов з її складу ген. Загородський, помер Голова Т-ва ген. Юнаків і вже третій місяць є відсутнім у праці Товариства його скарбник підполк. Скрипка, що перебуває у відпустці на Волині. Управа Товариства, щоб не переривати праці кооптувала до свого складу члена Товариства інж. Віктора Яновського і тільки в скла-

ді двох обраних членів предстала перед з'їздом, при чому докладчик підкреслює віддану, повну посвяту працю для Товариства секретаря його полк. Садовського, який фактично повнив разом усі функції в Товаристві.

Другим докладчиком від уступаючої Управи був інж. Яновський, що за відсутністю скарбника відчитав звіт грошевий.

Підполк. Микола Харитоненко відчитав звіт ревізійної комісії, з якого видно, що відчітність в Товаристві велася зразково.

В дискусіях по звітах голос забірає ряд осіб, що висловлюють похвалу Товариства для його уступаючої Управи, при чому сотн. Барило підносить зосібна велику заслугу Управи що-до видання 2-го Збірника «За Державність» і підкреслює його велику вартість що-до змісту, редагування та її зовнішнього такого гарного вигляду.

Закінчуючи дискусії член-секретарь ревізійної комісії підполк. Харитоненко вносить пропозицію, щоб звіти Управи затвердити, а йти за так корисну продуктивну працю висловити ширю подяку, що одноголосно з'їздом і ухвалюється.

З плану на майбутнє видно, що Товариство заміряє:

підготувати фахово працівників на полі воєнно-історичному, переводити дальшу збірку воєнно-історичних пам'яток і матеріалів до історії боротьби армії УНР з доби останньої і висвітлення змагань народу нашого з часів давнини, видавати що-річно не менше двох збірників «За Державність».

Видати на разі окремими книжками «Зімового Походу» ген. Омеляновича-Павленка, «Січові Стрільці в боротьбі за державність» — ген. Безручка, «Бої за Лоїв» сотн. Шпільнського, «Базар»; ряд серій листівок — старовинної уніформи української збройної сили, уніформ української армії з доби біжучої, вишого командного складу армії, гетьманів то-що; влаштовувати академії, відчити і реферати; будувати надгробки на могилах козацьких на чужині як у місцях більшого їх скупчення так і розкиданих поодинокі; в цьому році, в десять роковин розстрілу в Базарі 359 героїв-мучеників, впорядити величаве обхождення цього дня.

Слідом за цим з черги збори ухвалюють ряд змін у статуті і між ними таку, що Управу обирається на речінець 3 роки, а не на один, як було досі.

Потім приймається проєкт відзнаки Товариства й затверджується устав для неї.

Вичерпавши таким чином усі точки порядку денного приступили збори до обрання нових органів Товариства. Закритим голосованням до складу Управи Товариства вибрано: генштабу ген. В. Змієнка і полк. Михайла Садовського — поновно та генштабу ген. М. Безручка, інж. Віктора Яновського і підполк. Наумєнка; до ревізійної комісії підполк. М. Харитоненка поновно та ген.-штабу ген. В. Куца і полк. В. Мазюкевича.

По-за цим збори уповноважили президію зборів в їхньому імені скласти привітання Головному Отаманові і військовому міністрові.

У вільних внесках збори:

надають звання почесного члена Товариства відродителєві і організаторові української збройної сили — Головному Отаманові Симоніві Петлюрі,

рівно ж надають звання почесного члена Товариства б. голові його ген. Миколі Юнакову та ухвалюють встановити при одній з вищих воєнних шкіл за кордоном стипендії його імені для одного старшини армії УНР,

Прийнявши ще ряд дрібних ухвал, о 20 год. з'їзд закрито.

По з'їзді наспіли ще привітання від: Головної Управи УЦК в Польщі, членів Товариства генштабу ген. В. Куца, полк. Гната Порохівського і сотн. Тиміша Синельника, Ректора Української Господарської Академії в Чехії проф. Іваницького, директора Українського Наукового Інституту в Берліні, Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції, Союзу б. українських старшин в Чехії, Відділів УЦК в Іновроцлаві, Гайнівці, Львові й Познані та від редакції журналу «Гуртуймося» в Чехії.

* * *

На другий день після з'їзду Українське Воєнно-Історичне Товариство впорядило в станичному театрі виклада. Докладчик п. Гліб Лазаревський яскраво змалював усю вагу справи збирання воєнно-історичних пам'яток і матеріалів, писання учасниками подій спогадів своїх, записування старщинами подій, що їх розповідають ті, які записати самі не можуть. Все це разом узятє дасть змогу в майбутньому істотикам нашим правдиво написати історію нашого війська, історію змагань за визволення краю як і взагалі новітню історію України.

Відаючи усе належне збройній боротьбі війська українського, докладчик ствердив, що немалою роллю відіграє зараз беззбройна та боротьба, яку веде завзято на всіх обшарах України народ український з наїздниками московськими. Цю боротьбу не менше треба фіксувати, як боротьбу військову, її також треба знати, треба студіювати, і за нею пильнувати, щоб не упустити його менту, коли на зміну їй треба буде зачати знов боротьбу оружну.

І далі оповів докладчик про ту борню запеклу і криваву, про ті страхи, наругу і гекатомби, що він був свідком їх ще так недавно. Роскрив перед нами усю правдиву повну страхіть картину розправи москалів над українськими провідниками на суді в Харькові. Він, той, що стільки років був у тому пеклі, що знає особисто майже всіх дієвих осіб з того процесу, дав нам цікавий образ суду, до нього підготовки, намалював живі портрети прокурорів, суддів, підсудних та їх захисників і портрет юрби, що зібрана була для допомоги суду в його знущаннях над беззахисними. Крив стигнула у жилах і очі сльози заливали присутнім всім на викладі при тих оповіданнях.

І докладчик робить висновки, малює настрої, ставить проїноз на майбутнє. Він певний в тому, що так не буде, що час розплати вже наступає, що народ будиться із сну, що він чекає вже тої хвили, щоб стати до боротьби. І вірить докладчик, що час той недалекий, і що він покличе і нас на допомогу туди, на рідні лани.

З напруженою увагою слухали докладчика на салі. І коли він кінчив, то бурєю рознеслися оплески. Щира дяка докладчикові за виклад.

Присутій.

3 міжнароднього життя

— Англійські події.

Настали чорні дні для старої Англії, дні тяжкого іспиту для англійського народу. Ще недавно, ще й зараз в світовій опіні дають Англії приблизно таку характеристику:

Коли на нашій землі були якісь людські установи, що здавалися непорушними, то це були — лондонський парламент, британська флота та фунт стерлінгів. Цілий світ зважав їх головними підвалинами міжнароднього ладу. Лондонський парламент був прототипом світової демократії, британська флота — сторожем над всіма морями і океанами, фунт стерлінгів — справжньою світовою монетою.

І от тепер, на наших очах, одна за одною, на протязі якогось місяця, неначе захиталися в основах своїх усі три названі англійські установи.

* * *

Про парламентську кризу в Англії доводилося говорити на цьому місці. Криза та зробила свого часу велике вражіння в цілому світі, але во-

на являється чисто внутрішньою англійською подією, яка в своїх наслідках ніколи й нічому не загрожує. Бож справа йде в ній не про порушення чи то парламентського режиму чи то якогось парламентського принципу, — цей режим та ці принципи для Англії — святая святих, незаймані для всіх і для кожного, і найменше зараз можна говорити в ній про кризу парламентаризму. Може бути мова лише про те, що в життю англійського парламенту за останні роки стали помітні незвички для нього явища. Парламентська машина Англії почала давати начеб-то якісь перебої і причину їх можна вбачати в тому факті, що з бігом часу та з активною появою на політичному горизонті нових соціальних верств, — англійська історична система двох великих політичних партій, що чергувалися одна з одною у державній кермі, була порушена, а нова ще не народилася.

За нормальних часів таке порушення давало своїм наслідком квоте і безбарвне міністерство меншини, на чолі якого стояв лідер Labour Party, опираючись за приховану, бо не дуже природно підтримку лібералів. Такого роду речі траплялися в історії британського парламенту, і англійці не дуже то цим непокоїлися. Але коли місяць тому різко змінилися обставини і на місці нормальності встала економічна криза аномального порядку, англійський парламент з властивою йому рішучістю зразу-ж перестав бавитися у приховані коаліції та в меншинні уряди, а замість того на протязі кількох годин склав сильний уряд національного об'єднання.

Де-який час, що правда, цей національний уряд мав досить дивний характер, — принаймні для континентального ока. На чолі його став лідер Labour Party, той самий Мак-Дональд, але за ним не пішла його партія, яка натомість воліла перейти до гострої опозиції. Короткий час існування цього уряду однак означився дальшим поглибленням економічної кризи та кризою флоти і цей факт спричинився до того, що соціалістична Labour Party стала почувати себе не менше англійською партією, ніж консерватори та ліберали. Гострота опозиції шухля, змінившись розважливим ставленням загально національних інтересів та певною співпрацею з урядом. В час, коли пишуться ці рядки, з'явилися навіть ознаки того, що значна частина Labour Party з огляду на тяжкий стан батьківщини, має волю не тільки припинити свою опозиційну чинність, але й впрост увійти до складу урядової коаліції, аби тим надати владі справжній національний характер.

Англійський парламент за час найглибшої кризи виявив надзвичайну еластичність не тільки що-до форми складення державної влади. Та сама еластичність характеризує й методи його сучасної чинності в боротьбі з несприятливими обставинами. Згідно з спеціальною постановою, всю законодавчу діяльність його в тій площині, де могли б виявитися партійні протиріччя, припинено. Парламент присвячує себе зараз виключно боротьбі з кризою, а тому й формально перетворився в так звану «комісію шляхів та заходів», а це в перекладі з мови англійського парламентаризму на мову континента означає, що запроєктовані фінансові і економічні міри не переходитимуть через парламентські комісії, а будуть вирішуватися зразу-ж у парламенті по-за чергою, негайно, і то в усіх трьох читаннях за один день, у нижчій та у верхній палатах, і в той же день ітимуть на підпис короля.

Англійський парламент взяв сам на себе, так мовити, диктаторську владу, обійшовшись і без диктатора і без порушення яких будь принципів демократії чи парламентаризму. В таких умовах, властиво кажучи, нема що й говорити про парламентську кризу в Англії, а можна говорити тільки про те, що в країнах старої політичної культури найкращий вихід з найглибшої кризи може бути даний і дається лише методами парламентарного демократизму. Наші люде, що живуть у Франції, на свої очі бачили тому приклад у Парижі року 1926, коли французька криза була залагоджена волею національно-настроєних політичних партій парламенту, які пішли тоді під проводом Раймонда Пуанкаре. Аналогічне явище переходить зараз і в Англії.

* * *

Страйк серед матросів англійської атлантичної флоти, як грім серед

ясного неба, вдарив по нервах цілого світу. Континентальна преса Європи з жахом заговорила про початки англійської загибелі, а більшовики почали навіть висилати телеграми «усім, усім, усім», і встановлювати аналогію з відомими російськими кронштадськими подіями. А в тому страйку той протягся день-два, йшов в супроводі гарячих маніфестацій в честь короля, бездоганих виявів дисципліни і пошани на адресу флотської старшини і довір'я до парламенту й державної влади, та закінчився повним порозумінням заінтересованих сторін.

Уся флотська подія почалася й перейшла в умовах специфічно англійських; скінчалася так само — чисто по англійському — тому на континенті її не зрозуміли, витолкували неправильно і надали їй зовсім не того характеру, який вона мала в дійсності. Англійська флота — улюблена дитина англійського народу, зразок мужности, патріотизму і військового виховання, але вона складається з найманих людей, що служать на основі контракту, підписаного двома сторонами: матросом і адміралтейством та який мав би мінятися лише за згодою обох контрагентів. Причиною матроського страйку як раз і була зміна того контракту, зроблена одним із контрагентів, а саме — державою, без попередньої згоди другої сторони, тоб-то матросів.

Страйк, про деталі якого не можемо розповідати за недостатнім місцем, переведено було з надзвичайною коректністю, з огляду на делікатний бік матроських обов'язків, а саме — на військову дисципліну. Зводячи до купи матроські заяви, справу було поставлено в такий спосіб:

«Знаємо, що держава потребує економії у своїх видатках. Ми, матроси, як громадяне і патріоти, готові жертвувати частиною своєї платні, але хочемо, аби ті жертви розподілено було справедливо, не так, як то зроблено у відповідному законопроекті. Ми хочемо одного — дістати запевнення, що справа буде досліджено і необхідні поправки буде зроблено. Що ж до наших військових обов'язків, то ми, як і були, зостаємося найвірнішими підданими свого короля й дисциплінованими слугами уряду».

Така постановка справи дала наслідки зовсім неподібні до тих, про які думали на континенті та на які сподівалися московські товариші, висилаючи до світу своі телеграми. Англійське громадянство було тяжко схвилюване тим, що сталося, але його хвилювання мало зовсім особливий характер. Занепокоїлися не тому, що боялися якогось розкладу могутнього флотського організму, а найбільше тому: як могла статися така кривда матросам? По цій, а не по якійсь иншій лінії йшов неспокій всіх англійських партій, цілого громадянства, а навіть і цілої флотської старшини, яка за весь час страйку знаходилася у самих найліпших взаємовідносинах з матросами.

Інцидент з матроським страйком на сьогодні вже залагоджено. На майбутнє він не віщує ні загибелі англійської флоти, ні зниження його бойової якості. Приятелям Великої Британії нема чого з цього приводу за неї непокоїтися, ворогам — нема чого радіти. Більшевицькі спроби вступити чинно до інциденту не пішли далі вказаних вище телеграм. Для англійської флоти настало знову нормальне життя, для Москви — увірвалася ще одна солодка надія.

* * *

Криза англійського фунта зазначилася яскраво ще в літку і стала вона одною з головніших причин зміни британської влади і на сьогодні досягла мабуть таки найвищої своєї точки. Має вона колосальне значіння не лише для самої Англії, але й для цілого світу, а то тому, що з давнього давня Лондон став світовим грошовим ринком, а фунт стерлінгів — світовою монетою. У фунтах означено зараз приблизно половина світових торговельних зобов'язань державних і приватних; фунти лежать, як забезпечення валюти, в емісійних банках більшости країн, на фунті калькульовані видатки сві-

тової індустрії, фунтами означені ціни світового краму. З того одного вже видно, які важливі світові інтереси зв'язані з фунтом стерлінгів та з його, так мовити, доброю чи лихою долею.

Справою економістів малоб бути розважати всі причини кризи фунта стерлінгів. Для нас досить указати лише на те, що зв'язані вони не стільки з внутрішнім англійським економічним становищем, — сама Англія дала б собі з фунтом раду, — скільки з міжнародними економічними взаємовідносинами. Головнішою з тих причин була германська економічна криза.

Як відомо, Германія за післявоєнного часу жила майже виключно міжнародними позиками, які вона діставала з різних країн на короткі терміни, переключаючи їх з терміну на термін. У себе вдома, однак, вклала вона ті капітали в довголітні інвестиції, як фабричні будови, шосе, залізничні, міські будови і т. п. Капітали ті йшли до Германії найбільше з Америки та Англії, але майже всі вони переходили через Лондон і англійський грошовий ринок до певної міри відновідав за них. Доки справи стояли нормально, все було гаразд. Але коли в Германії вибухла криза, то капітали, її позичені, як кажуть англійці, стали замороженими в ній. Вони існують у будовах, в дорогах, у промислі, але перевести їх у готівку не можливо на довгі літа. А в тім готівки тої стали потребувати не тільки сама Англія, але й усі її клієнти, через що настав невтриманий одплив золота, — тоб-то капіталів — з англійського банку.

Марно змагався Лондон запобігти тому одпливу колосальними позиками в Америці та у Франції, які досягли десятків мільярдів французьких франків і сотен мільйонів американських доларів. Золото одпливало за кордон мільйонами що-дня, що-години і настав час, коли могутній англійський банк знемігся і зажадав од уряду, аби його звільнили від накладеного на нього законом обов'язку обмінювати папірові фунти на справжнє золото по повному курсу. Уряд вніс відповідний законопроект до парламенту і парламент прийняв його, однівши золотий паритет фунта стерлінгів, як тимчасову міру, що матиме чинність на протязі ближчих шести місяців.

Анулювання золотого паритету фунта тяжко відбилося в цілому світі. Багато держав, залежних од фунта, так само припинило обмін на золото; в інших зачинено биржі, припинено банкові виплати і т. п. Але сама Англія зосталася спокійною. Для її історії не явище це нове. Першого разу до такої міри взялися були року 1797 і тяглася вона чп не двадцять літ; по-друге — це саме сталося в-осени 1914 року і тяглося до 1925 року. Зараз міра ця запевнена на пів року, що станеться за цей час, — голі зараз здогатуватися. Сучасні події ідуть шаленим темпом, в історії незнаним досі.

Observer.

3 широкого світу.

— Турецька газета франц. мовою «Л'Ашам» в числі 16 серпня (Царгород) умістила велику статтю про книжку п. Мурського «Україна».

— Французька велика мистецька газета «Комедія» 20 серпня умістила замітку про «українців-художників, що вироблюються в Парижі».

— Швейцарська газета «Ля Трібюн де Женев» (13.VIII) умістила статтю п. Е. Бачинського присвячену ювілею виходу першої української біблії в Острозі.

— Голандський уряд вніс до парламенту законопроект проти демпінга.

— Німеччина остаточно зговорилася з Америкою в справі закупки хліба.

— Большевики розпочали в Стокгольмі розпродаж трофеїв, здобутих росіянами під час русько-шведських війн, зокрема в боях під Полтавою.

— В 1933 році в Мілані відбудеться міжнародня виставка декоративного мистецтва і модерної промисловости.

— В Літньому Саді в Петербурзі п'яні большевики побили всі статуї, що там знаходилися.

— В Мадриді відбулася 20-та сесія міжнароднього статистичного інституту.

— В Англії помер на 88 році життя винахідця перископів морських підводних човнів сер Говард Грубб.

— В іспанському Мароко відбулися великі маневри місцевих іспанських військ.

— Незабаром у Варшаві має відбутися суд над одинадцятьою депутатами опозиції, що свого часу були ув'язнені в Бересті.

— 19.X в Йорктауні (штат Вірджинія в Америці) в присутності Гувера відбудуться свята 150-тиліття великої перемоги американсько-французького війська над англійським військом ген. Корнваліса.

— В Лондоні розпочалися свята століття славнозвісного англійського фізика Фарадея, що вийнайшов електромагнетизм і закони індукції.

— В Бельгії розпочато зібрання фондів на нове підняття на балоні в стратосферу в 1932 р. Керувати експедицією цього разу буде не проф. Пікар, що дав слово своїй дружині і друзям не ризикувати більш своїм життям, а якийсь другий бельгійський учений.



В річницю смерти

Німфодори Методієвни Лотоцької

11 жовтня с. р., о 12 год. дня, після служби Божої в церкві на Вольському кладовищі в Варшаві, відправлено буде панахиду по душі бл. п. Небіжчиці.

Хроніка.

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— Українські гості в Парижі. Париж і колоніальну виставку в Парижі відвідала відома по своїй діяльності в Італії українська співачка і літераторка пані Млада Липовецька.

— Оден-летіш. 13 вересня с. р. місцевим Українським Товариством Театрального Мистецтва виставлено було «Панна Штукарка», жарт на 3 дії А. Володського, під режисурою пані Болобан при участі паній М. Ступницької в ролі Валентини, О. Гаховичевої — Усті, А. Балабанової — Ликерії Івановни, Н. Калініченкової — Ганусі, Лук'яненкової — Марусі та панів В. Зубенка — Лобода, І. Лісничого — Шеляг, П. Щербака — Олексій, Лук'яненка — городовий, В. Ярешкагість, Іванюти — студент.

В цілому вистава була виконана добре і збрала на салю чимало публіки, серед якої треба відмітити збільшення чужинців. Не можна обійти мовчанкою абсолютну відсутність членів місцевої Української Громади, яка цілковито бойкотує вистави Товариства. Присутній.

В Польщі

— Святочне зібрання Запорожців відбулося в Українській Станиці біля м. Каліша 30 вересня і 1 жовтня 1931 року. Програм був такий: відкриття зборів, обрання президії зборів, реферат полк. Мальця «Історія Запорожжя новітньої доби», читання проєкту статуту, доклади з місць і розгляд проєктів Запорізької відзнаки. 1-го жовтня в 10 год. відбулася служба Божа,

молебен та панахида по полеглих Запорожцях, а о 15 год. товариський обід.

В Чехії

— II Український Науковий З'їзд. Підготовка праця до скликання 2-го Українського наукового З'їзду прудиться повним ходом. Відновлюються після літньої перерви засідання організаційної комісії, відновлюється праця в секціях і підсекціях. Досі лишається неформованою лише одна правнично-соціологічна підсекція, організація якої буде скінчена в ближчих днях. Намічається також розширення математичної підсекції — перетворення її на фізично-математичну. До організаційної комісії поступають уже в значному числі зголошення до участі в з'їздових працях, надходять бібліографічні матеріали для публікації про «Десятиліття наукової чинності української еміграції» і книжки та відбитки для книжної виставки під час з'їзду.

Національно-культурне значіння Українського Науковсго З'їзду, добра воля і бажання, щоб цей з'їзд одбувся як найкраще, гарантують щасливому печину Академічного Комітету певний успіх. Можна сподіватися, що 2-ий Український Науковий З'їзд повністю справиться з визначеними йому завданнями: виявить наукову діяльність української еміграції, оживить її й виявить зв'язки української науки з західне — європейськими вченими й науковими установами.

В Югославії

— Український концерт-бал. Українське Художнє-Драматичне Товариство у

Білгороді після успішної вистави оперети «Запорожець за Дунаєм», про котру ми у свій час згадували, виступило у друге перед широку публіку з українським концертом - балом 19 вересня с. р.

Співчуваючи Товариству у його меті — ширити українське театральне мистецтво та українську пісню, ми рішуче осуджуємо утраквізм, який товариство внесло у свій програм. Осуджуємо не тому, що ми вороже відносилися до російської пісні чи музики, ні — ми шануємо мистецтво кожного народу, але вважаємо, що, даючи український концерт, Т-во не мало жадної потреби вносити у програм російські пісні взагалі, а тим більше якісь кабаретні «романси», яким взагалі не місце, у концертному програмі.

Різноманітний програм цього концерту складався, крім номерів на біс з 17 ріжних точок: соло, дуети, тріо, хорові співи та музика. Найбільш удалими з-поміж них, на наш погляд були: романс «Тиша» у виконанню п. Махрова, «Стелися, барвінку» — пані Палибина, тріо — пані Покровська й пані Бараненко й Семененко та спів хору під керівництвом талановитого молодого диригента п. П. Загребельного. Симпатичне було музичне тріо пані Блінова (піаніно) п. Блінов (скрипка) та п. Прокопюк (віолончель).

Взагалі концерт пройшов успішно як з матеріального, так і з художнього боку, що є заслугою пані Колесникової, яка при допомозі енергійного п. Манілера перевела цілу складну справу як улаштовання самого концерту, так і розучування програму з виконавцями.

Бібліографія.

«Кубанський Край»
ч. VIII. Орган неперіодичний.
Прага, липень 1931 р.

Видавці журналу «Кубанський Край» без галасу працюють для національного відродження свого краю. Кожде число цього журналу складене і вміло, і уважно. Видно, що видавці свідомі своєї ме-

ти і знають, для кого саме признають свій журнал, а тому в ньому нема хаотичности органів, які не мають провідної ідеї. «Кубанський край» зрозумілий і доступний простому козакові, а одночасно і інтелігент прогляне його з цікавістю.

ч. VIII має 100 сторінок. Друк чистенький і уважний. Приємно вражає добірна мова як в статтях, так і в найменших замітках. Як видно, на Кубані наша мова зберіглась у всій її красі. Багато старих, але дуже влучних слів і виразів, що вже вийшли з ужитку нашої інтелігенції та проте зберіглися на Кубані і надають журналу соковитости та барвистости. Особливо гарна і колорітна мова, пересипана прекрасними, влучно підібраними народними прислів'ями в побутових оповіданнях Саврадіма «У нашій станиці». Автор у легкій формі і яскраво змальовує життя на Кубанщині, народні звичаї та місцеві типи.

Національне питання на Кубані для «Кубанського Краю» — розв'язане. Кубанці в своїй більшості — українці і нема їм потреби створювати якусь нову націю — «козацьку».

Всі статті, що вміщені в «Кубанському краю», мають одну провідну лінію. Ясно її виявляє Ганько у передовиці «Великі завдання», ясно вона відбивається і в інших статтях та нарисах, що вміщені в цьому числі журналу.

Надзвичайно цікава стаття П. Сулятицького «Від розгрому Ради до капітуляції Кубанської армії» (частина друга). Ця стаття дасть багато цікавого і повчаючого кубанцям. З цієї-ж статті наддніпрянці, які, на жаль, мало цікавилися в минулому кубанськими справами, довідаються про сумні події на Кубані під час панування там Добрармії.

Гарно передані настрої кубанської армії в нарисах П. Білінського «Сторінка з життя» (що матимуть продовження в наступному числі). Окремі коротенькі малюнки та характерні уривчасті розмови змальовують, як не треба краще, безпорадність та відсутність напрямної лінії в ці-

лій поведінці кубанців підчас їхньої боротьби з большевиками.

Не менше цікаві і стаття Ю. Лєггеча «Запаморочення від неуспіхів» і спогад О-ва «По дорозі до Шабанівського перевалу».

Марко підірний у «Нотатках» подає перегляд козацької преси і в коректній формі полемізує з своїми ідейними супротивниками.

С. Манжула ставить «Запитання» мрійникам «Козакі», та вказує їм на нереальність їхніх «мрій».

І. Василенко подає уривки з збірника «Соловечка каторга» та коротенькі коментарії до надрукованих у збірникові листів.

Різноманітності надають журналові і кілька влучно вибраних віршів Олєся («Зелений ліс» «В журбі», «Жита») та Ю. Липи («Київські легенди», «Батькові»).

Взагалі ч. VIII «Кубанського Краю» дуже цікаве і можна лише висловити глибокий жаль, що цей журнал видається літографованим способом.

Сагардинський.

— «К о л ю ч к и». С а т и р о г у м о р и с т и ч н и й ж у р н а л . В а р ш а в а .

Перед нами кілька останніх чисел «Колючок», що поставили собі за ціль внести трохи розваги в наше еміграційне життя, в карикатурах дати фотографії найбільш важливих його подій, зібрати перлини еміграційного гумору та поділитися ними з читачем.

Вже й на цьому можна б було обмежити свої завдання для того, щоби журнал мав цілком виправдане своє існування, а еміграція знайшла на його сторінках не одну хвилину забуття. Але обставини і час вимагають від цього нашого єдиного сатиро-гумористичного журналу на еміграції й багато де-чого іншого. Для «Колючок» мало бути лише оком і фотографічним апаратом, що бачить і зафіксує ті чи інші прояви нашого життя, часами лише веселі і смішні, часами ж болючі і шкідливі та показує їх не лише своєму читачеві, а передовсім героям їх, особам дієвим і перш

за все в них зацікавленим. «Колючки» мусять часами «вколоти» і негативні сторони нашого життя, яких знайти не трудно, а цей «укол» мусить бути не лише уколом колючок, але й уколом лікаря, який має на меті або запобігти хворобі, або їївилікувати.

Більше того. Перебування на еміграції ставить і перед «Колючками» ще одно завдання, може й одно з головних — не бути пасивними в нашій визвольній боротьбі і бути одною з тих позицій, на яких вона провадиться.

І здається нам, що на цей шлях і стали «Колючки» і що всі накреслені нами вище напрямки і можливості їх праці редакція їх має на увазі і в міру можливостей реалізує.

А крім того у виданню «Колючок» помічається сталий поступ. Придбавши вже першорядні артистичні сили, редакція в останніх часах запросила до співпраці в журналі і цілу низку наших видатних літературних сил на еміграції, що дає, крім того, запоруку, що і зміст «Колючок» в будучині буде ще більше багатим і гідним уваги читача.

Одною з «болячок» журналу є брак матеріяльних засобів, який стоїть на перешкоді їх систематичному і періодичному виданню. Але з цієї «хвороби» «Колючки» легко можевилічити наша еміграція, збільшуючи число їх передплатників і вносячи пожертви на їх видавничий фонд, підтримуючи журнал не лише матеріяльно, але й тримаючи з ним більш тісний зв'язок.

До нових річей, які на наш погляд з часом належало б впровадити на сторінках «Колючок» чи не належало б віднести «сторінку чужоземного гумору», беручи з нього не лише моменти, які можуть цікавити читача, а передовсім свого роду «українку», яка все частіше зустрічається і на сторінках чужоземних гумористичних журналів. Так, напр., в червні місяці с. р. досить цікавий малюнок умістила на першій сторінці «Мисна» (ч. 23) підписавши його «Большевицький вовк в овечій шкурі». На малюнку — пані (Ліра Націй),

яка приглядається до вовка, прикритого овечою шкурою, що стоїть перед нею на двох лапах і плаче: «Ліго Націй! Заступись за мене! Мене всі переслідують, не хочуть ні демпінгу, ні пропаганди. А я вже стількох «ощасливив», а для всіх хочу раю». Перед вовком — купа костей, а на них написи: Україна, Грузія, Вірменія. Збоку до цієї сцени приглядаються представники поодиноких держав.

А крім того дати назву журна-

лу і в одній з європейських (примі; у французькій) мов, нею давати пояснення до малюнків-передовиць які підібрати, маючи на увазі крім їх актуальности ще й пропагандове їх значіння.

Ця остання інновація і то лише на першій сторінці журналу вже дала б можливість і «Колочкам» робити корисну для української справи роботу серед чужинців.

І. Л.

Зміст

— Париж, неділя, 4 жовтня 1931 року — ст. 1. — Пам'яті Михайла Галушинського — ст. 2 — Г. Л. Л. Неписьменність на Україні під московською окупацією та її ліквідація — ст. 4. — І. Косенко. Шарль-Ед Бонен — ст. 7. — М. Ковальський — Жакеліна Марія Шоден — ст. 10. Дмитро Геродот. З подорожі В. Сальського. Букарешт. — ст. 11. — Д. Міжнародний конгрес антропологів, преісториків та етнографів в Парижі — ст. 18. — Українське Воєнно-Історичне Товариство та його останній з'їзд — ст. 20. — *Observer* З міжнароднього життя — ст. 23. — З широкого світу — ст. 26. — Хроніка: З життя укр. еміграції — У Франції — ст. 28. — В Польщі — ст. 28. — В Чехії — ст. 28. — В Югославії — ст. 28. — Бібліографія — ст. 29.

Українська Громада в Ліоні.

11 жовтня б. р. о год. 16 в помешканні Громади — 163, Рю Поль Бер — відбудеться доклад пана Горбатенка на тему:

«Соловки в минулому й сучасному»

Вхід свобідний для всіх.

Нова книжка

С. Наріжний. «Мусульманське Середнє-віччя»

Прага 1931. Накладом автора. Ціна у Франції з пересилкою фр. 25.- Книжку можна набувати в книгарні «Тризуб».

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО

«ПРОСВІТА» в ДАМАРІ

улаштує в суботу 10.Х.1931 р. в салі «Манеж» в Мелені за допомогою УКРАЇНСЬКОГО ДРАМАТИЧНОГО ТОВАРИСТВА В БУЛОНЬ-БІЯНКУРІ

ВЕЛИКУ ВИСТАВУ - ВАЛЬ

Виставлено буде :

1. «На Перші Гулі» — Васильченка
2. «По Ревізії» — Кропивницького

Після вистави Б а л ь до ранку

Чистий збір піде на «Рідну Школу».

Виказ жертв Української еміграції Америки й Канади

за II-е чвертьріччя — 1931.

I. На Дім. Укр. Інваліда:

1. Укр. Прогрес. Клуб, Нью Йорк, Н. Й. Дол.
100.—

II. На пенсії інвалідам:

- | | |
|---|-------|
| 2. Об'єднання, Нью-Йорк, Н. Й. | 475.— |
| 3. Тов. «Просвіта», Буенос Айрес | 50.— |
| 4. Укр. Нар. Поміч, (В. Шабатура); Пітсбург, Па | 50.— |
| 5. о. Кузів, зб. в Буфало Дол. 37.75 | |
| в Лянкастер 10.25 | 48.— |
| 6. Чит. Просвіта ім. Т. Шевченка, Іст. Кілдонан, Канада | 40.— |
| 7. Тов. Просвіта, Форт Віліям Оат | 37.— |
| 8. о. Ів. Кутський, зб. Вілкесбаре, Па | 35.— |
| 9. Комітет Злуч. Товариств (п. Жовнірчук), Чикаго, Ім. | 225.— |
| 10. Укр. Жін. Товариство (Пар. Романюк), Найставн. | 20.— |
| 11. А. Касіячук, Транскона, Ман. | 20.— |
| 12. Церков св. Ів. Хрестителя (о. Л. Сембратович) Дітройт | 10.— |
| 13. Союз Українок (Катер. Ошуст), Байонн, Н. Й. | 10.— |
| 14. Ст. Поливка - Кульчицький, зб. Порто Алегро | 7.— |
| 15. Таяя Орлик, Льос Енджелес, Каліф. | 5.— |
| 16. Марія Сороченко, Льос Енджелес, Каліф. | 5.— |
| 17. Василь Чучман, Аастердам, Н. Й. | 2.— |
| 18. Василь Пилипів, Філядельфія, Па. | 1.— |

III. Незнані жертводавці

19. Через «Ред. Стар Лайн», Данціг, дня 3.IV.1931 18.—
Разом 948.—

(Словами: девятьсот сорок вісім амер. дол.)

Фонд Дому Укр. Інваліда у Львові виносить з днем
30 червня 1931.

Дол. амер. 32.346.10.

Доповнення попереднього звіту за 1-ше чвертьріччя
1931 р.:

Поз. 31 неподаних жертводавців Дол. 5,— походила від Укр. Книг-
гарні (Т. Харюк), в Калгарі, Алта;

Поз. 34 неподаних жертводавців Дол. 43.— походила від Комітету
Допомоги Інвалідам (Гр. Ярема), Коперник, Ман. —

Львів, у липні 1931 р.

Др. Іван Гиж а
голова

М. Брилинський
секретар

С. Волошиновський
скарбник

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко

Le Gérant : M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, rue des Gobelins. Paris XIII.